

ZGODBA O BARVAH

Subcomandante Marcos

*»Boljšega sveta ne moremo ustvariti,
če si ga najprej ne upamo sanjati.«*

Zgodba o barvah je sodobna lutkovna pripoved, ki črpa navdih iz istoimenske zgodbe Subcomandanta Marcosa. V njej svet ni bil pisan – bil je črno-bel. Ljudje in bogovi so živeli brez barv, a bili so pametni, modri. Razumeli so, da nekaj manjka. Da svet potrebuje več. Poiskali so barve, jih začeli ustvarjati: z domišljijo, igro, z zgodbami. A barve so tudi občutljive. Lahko se izgubijo, pozabijo, razblinijo. Da bi jih ohranili, so jih bogovi zaupali pisani ptici – ari. Ta naj jih raznaša po svetu, da bodo ljudje vedno znova odkrivali, kako bogat in raznolik je lahko svet.

Sanjajmo torej svet v barvah. Tak, kjer je trava res zelena, sonce res rumeno, voda bistra, nebo pa brezmejno modro. Sanjajmo svet, v katerem ima vsakdo svoje mesto. In vsakdo svoje dostojanstvo. In kjer je svoboda skupna.

PREDLOGI ZA OBRAVNAVO PO OGLEDU PREDSTAVE

KAJ POMENIJO BARVE – DANES IN NEKOČ?

Barve nosijo močnejše pomene, kot se morda zdi na prvi pogled. Danes v Sloveniji pogosto govorimo o *rdeči preprogi*, *zeleni politiki*, *rumenem tisku ...*, *se oblečemo v črno*, ko smo žalostni. Barve niso le stvar videza – so jezik, s katerim izražamo čustva, vrednote in pripadnost. Rdeča lahko pomeni ljubezen, upor ali nevarnost. Modra je povezana z mirom, nebom in razumom. Rumena simbolizira sonce in srečo, a tudi pozornost. Zelena označuje naravo, upanje in življenje.

V ljudski dediščini pa barve pogosto nastopajo kot zaščitni simboli ali kot nosilci pripovednih pomenov. Belo perilo je nekoč pomenilo čistost in praznik, rdeča barva je varovala pred zlimi silami, črna pa je bila rezervirana za žalovanje. Otroci so v izštevankah, pesmicah in igrah uporabljali barve kot ključ za urejanje sveta, za razločevanje vlog, čustev in dogovorjenih pomenov.

Predstava *Zgodba o barvah* nas vabi, da na barve pogledamo kot na kulturne in osebne zgodbe, ki tvorijo naš svet. Kaj se zgodi, če barve izginejo?

Če jih pozabimo? In kaj pomeni, če jih znova poiščemo – skupaj?

V zapatistični filozofiji so barve tudi **misli**: *Svet bo vesel in pravičen le, če bodo vse barve in vse misli imele svoj prostor.*

Pri tem ne smemo pozabiti na raznolikost zaznavanja barv. Ljudje z barvno slepoto (daltonizmom) doživljajo svet drugače: nekateri ne ločijo med rdečo in zeleno, drugi vidijo le sivine. Njihova izkušnja nas uči, da barve niso samoumevne in da moramo biti v svojem mišljenju, umetnosti in ustvarjanju vedno odprti za različne poglede, zaznave in resnice.

Barve ne pomenijo povsod enako! Nekaj primerov:

BARVA	V SLOVENIJI	V DRUGIH KULTURAH
rdeča	ljubezen, jeza, srce	sreča in praznovanje (Kitajska)
črna	žalost, pogreb	moč, dostojanstvo (Afrika)
bela	poroka, čistost	žalovanje (Indija, Kitajska)
zeleno	narava, pomlad	sveta barva islama
vijolična	domišljija, kraljevska	duhovnost, meditacija (Tibet)

RAZMISLEK

Z otroki se pogovorite:

Zakaj mislite, da imajo barve tako različne pomene?

Katere barve pa vi najraje nosite?

Pogovorimo se o tem, kdaj se počutimo rdeče / modro / črno ...

BARVA	KAJ TI NAJPREJ PADE NA MISEL?	KAKŠNA OBČUTJA VZBUJA V TEBI?
rdeča		
oranžna		
rumena		
zeleno		
modra		

NAMIGI

- › Teta Meta barve išče. – Poišči pesem Anje Štefan in jo preberi.
- › Kamišibaj predstava o barvah. – Otroci lahko s pomočjo učiteljic, učiteljev ali staršev ustvarijo svojo zgodbo in jo uprizorijo kot kamišibaj (pokukaj na splet in poglej, kako čarobno je to majhno japonsko gledališče).
- › Ustvari svojo barvo: Zmešaj barve in daj novi barvi ime. Kaj pomeni? Katera čustva izraža?
- › Nariši svojo papigo aro: – Vsaka ara ima barve svoje skupnosti. Kakšna je tvoja?

PREDMETI V »OLTARČKIH« V PREDSTAVI SO SIMBOLI MEHIKE

Drevo kapokovec – ceiba

V mitologiji Majev in Aztekov je ceiba sveto drevo, ki povezuje podzemlje, zemljo in nebo – os sveta, po kateri potujejo duše. Imenujejo ga tudi svileni bombaž ali java bombaž. Lahko zraste v zelo veliko drevo – tudi do 60 metrov, deblo pa doseže premer treh metrov.

Srce

Srce je simbol ljubezni, odpora in žrtvovanja; v Mehiki je pogosto upodobljeno kot »sveto srce« (corazón sagrado) z ognjem ali trnjem, ki ponazarja trpljenje in sočutje.

Emiliano Zapata

Voditelj mehiške kmečke revolucije, borec za pravice kmetov in zemlje. Njegov slogan Zemljo tistim, ki jo obdelujejo! je še danes simbol upora.

Frida Kahlo

Ena najbolj znanih mehiških umetnic, ki je v svoji umetnosti prepletala bolečino, identiteto, upor in lepoto domačega sveta. Ustvarjala je zelo barvite podobe, polne simbolov.

Polž

V zapatistični simboliki predstavlja počasnost, pozorno poslušanje in vztrajnost. Polži so tudi simbol avtonomnih skupnosti (Los Caracoles), ki gradijo svet drugače – počasi, skupaj, od spodaj navzgor.

Lobanja – calavera

Pisane lobanje so del praznovanja dneva mrtvih (Día de los

Muertos), ko se spominjajo umrlih s plesom, pesmijo in humorjem. Pomenijo, da je smrt del življenja – ne konec, ampak prehod.

Hrošč – escarabajo

V mehiški kulturi so bleščeči hrošči simbol naravne lepote in preobrazbe. Nekoč so jih – posebej v regiji Chiapas – ženske nosile kot žive broške (*maquech*), pripete na oblačila kot talismane za srečo in ljubezen.

Mehiške rože – flores mexicana

Barvite, bogate cvetlice, kot so ognjič, dalije ali bugenvilije, imajo v Mehiki pomembno vlogo v praznovanjih življenja in smrti. Zlasti ognjič s svojo oranžno barvo vodi duše umrlih nazaj domov med praznikom Día de los Muertos. Rože v oltarčkih simbolizirajo lepoto, minljivost in povezanost med svetovi.

Zgodba o barvah skozi poetičen jezik lutk, metafor in zgodb nagovarja sodobni svet – z vseh strani zaznamovan z negotovostjo, razpršenostjo in občutkom nemoči. Predstava nas popelje daleč stran – v gore južne Mehike, kjer že več kot tri desetletja živi in vztraja uporniško gibanje zapatistov. Njihova revolucija ni krvava, temveč simbolna, filozofska in skupnostna. Njihovo glavno orožje niso puške, temveč besede, zgodbe, poezija in sanje.

Predstava prepleta več glasov: igralca Uroša, ki je hkrati gledalec in pripovedovalec, Marcosa kot pesnika, Defenso Zapatista kot modro staroselko in deklico Esperanzo, ki vstopa v svet domišljije, da bi razumela sebe in druge. Preko teh glasov se zgodba razpleta na več ravneh – kot mit, kot upor in kot otroška radovednost.

Zapatistično gibanje (EZLN) je leta 1994 sprožilo miroljubno vstajo staroselskega prebivalstva v goratem Chiapasu, v Mehiki. Njihov boj ni usmerjen v prevzem oblasti, temveč v uveljavitev glasov, ki jih svet pogosto presliši. Zavzemajo se za svet mnogoterih svetov, v katerem je prostor za različne načine življenja, za kulturo, naravo, skupnost in soodločanje.

Subcomandante Marcos (danes znan kot El Capitán Galeano) ni klasični vodja, temveč simbolni glasnik teh prizadevanj. V svojih zgodbah, pismih in govorih prepleta resničnost in mit, politični upor in pesniško vizijo. Verjame, da se svet ne spreminja z ukazi, temveč z vprašanji – in s pripovedovanjem. Njegove zgodbe niso beg iz realnosti, ampak

sredstvo za razmišljanje o tem, kakšen svet si želimo graditi.

Zgodbe kot orožje in most

Zapatisti pravijo: *Naše orožje so besede*. V svetu, kjer resničnost pogosto dojemamo kot nespremenljivo, zgodba odpira prostor za zamišljanje drugačnega. Je oblika upora proti otopelosti, pozabi in brezbržnosti. Hkrati pa je zgodba tudi most – med preteklostjo in prihodnostjo, med posameznikom in skupnostjo, med otrokom in svetom. *Zgodba o barvah* gledalce nežno, a vztrajno vabi k temu, da si upajo sanjati. In misliti drugače.

Namizne lutke – gledališče bližine

Predstava uporablja namizne in druge ročne lutke, v katerih animator ni skrit, ampak soustvarja zgodbo skupaj z lutko. Ta oblika gledališča omogoča intimnost in bližino – gledalec vidi, sliši in čuti ustvarjanje v živo. Likovna podoba Špele Trobec se v tej predstavi prepleta z lutkami, scenskimi objekti, paravani in simbolnimi predmeti, kot so pipa, zid in oltarčki, ki postanejo živa metafora sveta v razpokah in obrobjih.

Glasba v predstavi

Glasbena podoba se opira na zvočne svetove Srednje Amerike in uporablja kombinacijo tradicionalnih ter sodobnih inštrumentov. Slišimo **okarino**, **chaleur**, različne **piščali** in **flavte**, **marimbo**, **zvončke**, **harfo** ter bogato paleto tolkal, kot so **djembe**, **darabuka** in druge perkusije. Glasba ne spremlja le dogajanja, temveč soustvarja atmosfero, odpira prostor domišljiji in poudarja prehode med svetovi zgodbe.

NAMIG

Doma poišči predmete, ki lahko postanejo zanimiva tolkala – lonci, pokrovke in podobno, ter predmete, s katerimi lahko izvabiš iz njih zvok – kuhalnico, velike čopiče ...

RAZMISLEKI

- › Kaj pomeni sanjati boljši svet?
- › Zakaj so zgodbe lahko močnejše od orožja?
- › Kaj lahko simbolizirajo barve?
- › Kaj bi sami shranili v *pipa spomina*?
- › Zakaj je pomembno, da nas svet sliši – in da mi slišimo druge?
- › Kaj bi bilo, če bi vsi ljudje na svetu nosili enake barve?

› Kaj pomeni upor? Kdaj imamo pravico reči *ne*?

NAMIGA

› **Zamišljeni svet:** Otroci naj narišejo ali opišejo *svet, ki šele prihaja*.

Kakšen svet si želijo, kakšen svet bi bil dober prostor za vse?

› Najdite na zemljevidu **Mehiko** in poiščite v knjigah in na spletu podobe ter video posnetke te zanimive dežele. Kako tam živijo ljudje, kakšna so njihova starodavna oblačila, pesmi, navade ...?

Nič nismo, če hodimo sami.

Vse smo, če stopamo skupaj.

PREDSTAVITEV EKIPE

Jelena Sitar Cvetko je po študiju dramaturgije na AGRFT profesionalno gledališko pot posvetila lutkovnemu gledališču, v katerega jo je vpeljal pisatelj Lojze Kovačič. Debitirala je z adaptacijo Klemenčičevega *Doktorja Fausta* (LGL, 1982) v sodelovanju z Igorjem Cvetkom ter do danes podpisala več kot petdeset režij v poklicnih in neinstitucionalnih gledališčih. Z Igorjem Cvetkom sta ostala ustvarjalni tandem in leta 1979 ustanovila lutkovni laboratorij Zapik, ki je postal komorno lutkovno gledališče, znano po svojih minimalističnih in interaktivnih predstavah.

Jelena Sitar Cvetko je bila urednica revije *Lutka*, svetovalka za gledališče in lutkarstvo na JSKD in umetniška vodja Lutkovnega gledališča Ljubljana, programsko je vodila Hišo otrok in umetnosti, danes pa dela kot visokošolska učiteljica – docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem v Kopru.

Z Lutkovnim gledališčem Maribor je prvič sodelovala leta 1984 in si z režijo predstave *Lesena zgodba* prislužila jugoslovansko priznanje za mlade umetnike 7 sekretarjev SKOJ-a. Sledilo je še devet uprizoritev, med njimi tudi večkrat nagrajena uspešnica *Ko je Šlemil šel v Varšavo* (2011), zadnji uprizoritvi v LGM sta bili leta 2019 *Možiček žebliček*, kolaž sedmih kratkih zgodb iz zbirke *Zgodbe iz mesta Rič-Rač* Lojzeta Kovačiča, in *Prismuknjene zgodbe* Piret Raud leta 2023.

Igralec **Uroš Kaurin** je AGRFT z diplomo zaključil leta 2009 in se istega leta, takoj po izpopolnjevanju na SNDO (Šola za nov plesni razvoj/koreografijo, Gledališka šola Amsterdam) zaposlil v Slovenskem mladinskem gledališču. Od sezone 2018/2019 je član ansambla Lutkovnega gledališča Maribor. V slovenskem gledališkem in plesnem prostoru se je začel udeleževati že kot študent in še vedno deluje na neinstitucionalni sceni, denimo pri Vii Negativi in v Momentu. Med letoma 2010 in 2012 je vodil mednarodni festival neodvisnega gledališča Prestopi. Najširše občinstvo se ga spomni iz mladinske uspešnice *Gremo mi po svoje*. V predstavah Slovenskega mladinskega gledališča je oblikoval številne vloge. Leta 2010 je na Borštnikovem srečanju v Mariboru prejel nagrado za mladega igralca in skupaj s kolegi nagrado za izjemno kolektivno stvaritev v predstavi *Preklet naj bo izdajalec svoje domovine!*. Leta 2018 je prejel Borštnikovo nagrado za igro, in sicer za vlogo v predstavi *Heroj 2.0 – Predstava vseh predstav* v koprodukciji KUD Moment in Zavod EN-KNAP.

Špela Trobec je končala študij vizualnih komunikacij na ALUO. Deluje kot slikarka, oblikovalka, lutkovna oblikovalka in scenografka. Živi in ustvarja v Španiji. Z LGM je sodelovala kot scenografka pri predstavi *Kako je gnezdila sraka Sofija* Mojce Osojnik leta 2007. Oblikovala je grafično podobo 1. bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije leta 2001 in več let tudi grafično podobo Borštnikovega srečanja. Nagrajena je bila na festivalu Magdalena 1999 in na Bienalu lutkovnih ustvarjalcev Slovenije leta 2001 za predstavo *Beseda je konj*. Kot avtorica likovne podobe – lutk, scenografije in kostumov je sodelovala pri številnih lutkovnih predstavah. Je avtorica številnih odličnih oblikovanj za knjižne izdaje in oblikovalka znaka gledališča AEIOU.

Urška Cvetko je flavtistka, glasbena pedagoginja in lutkarica. Študirala je na Akademiji za glasbo v Ljubljani, na Univerzi za glasbo in upodabljanje umetnost v Gradcu in na Conservatoriu di Firenze Luigi Cherubini, kjer je leta 2015 magistrirala z oceno *suma cum laude*. Je večkratna nagrajenka domačih in tujih tekmovanj (TEMSIG, Premio Claudio Abbado – 2015, TARG Israel – 2018). Kot flavtistka večinoma deluje v komornih sestavih, organizira koncerte in poučuje. Od leta 2012 glasbeno opremlja tudi filmske produkcije in gledališke predstave ter v njih tudi nastopa.

Ustvarila je že tudi glasbo za predstavo LGM – *Prismuknjene zgodbe* Piret Raud leta 2023, sodelovala kot gostujoča igralka v predstavi *Ponočnjaki* Petra Kusa leta 2020 ter večkrat nastopala v predstavah gledališča Zapik na Poletnem lutkovnem pristanu.

Izidor Erazem Grafenauer je slovenski glasbenik, interpret, ustvarjalec in pedagog. Njegovo delo obsega izvajalsko in raziskovalno dejavnost, avtorske projekte ter pedagoško delo. Njegova mednarodna koncertna dejavnost vključuje nastope na pomembnih festivalih in prizoriščih po vsej Evropi, pa tudi v Severni in Južni Ameriki, kjer nastopa kot solist, komorni glasbenik in član orkestrov. Posebno mesto v njegovem delovanju zavzemajo solistični nastopi in snemanja s številnimi orkestri, kot so Simfonični orkester RTV Slovenija, Orkester Slovenske filharmonije in drugi. Njegov repertoar prehaja med zgodnjo in sodobno glasbo ter vključuje tako historično izvajanje na lutnjah in historičnih kitarah kot tudi sodobne projekte, v katerih raziskuje zvočna presečišča brenkal z drugimi izraznimi svetovi. Kot pedagog deluje na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani, kjer je docent za komorno glasbo in historična brenkala.

Anže Virant deluje kot dramaturg, animator in oblikovalec svetlobe. Kot najmlajši član družinskega gledališča FRU-FRU živi in potuje po svetu z lutkami že od zgodnjega otroštva. Po končani gimnaziji je odšel na enoletni študij gledališke režije na Menu fakultetas v Litvo. Po zaključni diplomski produkciji (*Steklena menažerija*) se je vpisal na študij dramaturgije na AGRFT, kjer je leta 2016 diplomiral pri mentorju izr. prof. dr. Tomažu Toporišiču z naslovom *Analiza lutkovnih besedil in pedagoškega dela Lojzeta Kovačiča*. Je član gledališke skupine Artizani, ki je za svoje delo prejela več domačih in mednarodnih nagrad; je prejemnik študentske Prešernove nagrade za delo v uredniškem odboru revije Oderuh. Pisal je prispevke za revije Tedna slovenske drame, Borštnikovega srečanje, Oderuh, Pogledi ... Sodeluje s Hišo otrok in umetnosti in Lutkovnim gledališčem FRU-FRU, kjer nastopa v več predstavah. Kot strokovni spremljevalec in selektor ljubiteljskih lutkovnih skupin ter član žirij sodeluje z JSKD. Je predsednik Ustanove lutkovnih ustvarjalcev. Z LGM je nazadnje sodeloval pri predstavi *Prismuknjene zgodbe* Piret Raud leta 2023.